

Nr 82

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, punkterna 32 och 33, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet för budgetåret 1960/61 beräkna till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. ett reservationsanslag av 7 300 000 kronor och till Utbildning av mentalsjukvårdspersonal: Avlöningar ett förslagsanslag av 800 000 kronor.

I samma proposition har Kungl. Maj:t beträffande kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond (bilaga 33, punkten 3) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 43 000 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 93, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 4 mars 1960, föreslagit riksdagen att

dels besluta

a) att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade förslag må dels utföras de nya arbeten, som framgår av en till statsrådsprotokollet fogad sammanställning, dels ock beräknas medel för nämnda arbeten ävensom för övriga i sammanställningen angivna ändamål med de belopp, som framgår av densamma;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att

a) godkänna avtal med Stockholms läns landsting angående uppförande i Upplands Väsby av en gemensam sjukhusanläggning för ett mentalsjukhus och ett lasarett ävensom angående grunderna för fördelningen mellan Kronan och landstinget av kostnaderna för anläggningens uppförande, utrustning och drift m. m.;

b) intill ett belopp av omkring 2 150 000 kronor medgiva utläggande av beställningar å viss utrustning till Falbygdens och Mellringe sjukhus samt Bollnässjukhuset;

dels till Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. un-

der statens allmänna fastighetsfond, inrikesdepartementet, för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 44 550 000 kronor;

dels till Lån till Stockholms läns landsting för uppförande m. m. av ett mentalsjukhus i Upplands Väsby under fonden för låneunderstöd, inrikesdepartementet, för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor;

dels till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. för budgetåret 1960/61 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 306 000 kronor;

dels ock

a) godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för utbildning av mentalsjukvårdspersonal, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61;

b) till Utbildning av mentalsjukvårdspersonal: Avlöningar för samma budgetår under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 875 000 kronor.

Propositionen

I propositionen redovisas *dels* en framställning från mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation angående vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m., *dels* förslag av medicinalstyrelsen och nämnda delegation beträffande utrustning av nya mentalsjukhus m. m., *dels ock* förslag av medicinalstyrelsen och mentalsjukvårdsberedningens personaldelegation angående utbildning av mentalsjukvårdspersonal.

Beträffande det närmare innehållet i dessa förslag samt däröver avgivna yttranden hänvisas till propositionen s. 3—58, 66—75 samt 78—99.

I det följande lämnas en redogörelse för vad departementschefen anförd i anledning av föreliggande förslag.

Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.

I årets statsverksproposition har vid behandlingen av avlöningsanslaget till statens mentalsjukhus lämnats en närmare redogörelse för läget inom mentalsjukvården. Såsom i det sammanhanget framhållits, har under de senaste tio budgetåren (1950/51—1959/60) för upprustning av byggnadsbeståndet anvisats tillhoppa omkring 285 milj. kronor, därav för den första femårsperioden ca 103 milj. och för den andra omkring 182 milj. kronor. Av totalbeloppet, 285 milj. kronor, har närmare 80 milj. kronor investerats i nya sjukhus och återstående drygt 205 milj. kronor sålunda disponerats för en upprustning av de befintliga sjukhusen. Av de tio nya sjukhus, varav ett för vissa psykiskt efterblivna och ett för s. k. psykopater, som enligt nu gällande planer skall komma till stånd, har ett redan färdigställt och tagits i bruk (Gullberna) samt fyra påbörjats (mentalsjukhusen i Falköping,

Örebro och Bollnäs samt sjukhuset för höggradigt psykiskt efterblivna i Sala). Härutöver har vid 1959 års riksdag medel anvisats dels för planeringsarbeten m. m. beträffande ett nytt sjukhus i Stockholms län, dels ock för uppförande av ett sjukhus i Katrineholm för vård av s. k. psykopater. Jäm-sides härmed har som nämnts en omfattande upprustning av de befintliga sjukhusen genomförts eller påbörjats. Främst genom tillkomsten av Gullberna sjukhus men också genom färdigställandet av ett antal nya vårdpaviljonger vid de befintliga sjukhusen har det godkända platsantalet såvitt avser de egentliga mentalsjukhusen ökat från 18 235 år 1949 till 20 669 år 1958 eller med 2 434 platser. Samtidigt har medelbeläggningen vid samma sjukhus ökat från 20 676 till 21 845 eller med 1 169 patienter. Platsökningen, av vilken en betydande del eller 619 platser hänför sig till år 1958, har sålunda varit mer än dubbelt så stor som ökningen av patientantalet. Detta har givetvis medfört, att den genomsnittliga överbeläggningen vid sjukhusen kunnat minskas. Särskilt under den senaste femårsperioden har minskningen varit betydande. Överbeläggningen, som åren 1954—1957 uppgick till resp. 17, 15, 14 och 9,4 procent, minskade sålunda år 1958 ytterligare till 5,7 procent av det godkända platsantalet. En bidragande orsak härtill har också varit den förhållandevis starka ökningen av antalet i familjevård placerade patienter, vilka år 1958 uppgick till icke mindre än 840 från de egentliga mentalsjukhusen. Antalet överstiger sålunda betydligt platsantalet för ett nytt sjukhus av normal storlek, d. v. s. 600—800 platser. Vid bedömningen av platstillskottet och överbeläggningen måste man emellertid hålla i minnet, att man för att få ner den svåra överbeläggningen, nödgats bibehålla åtskilliga vårdpaviljonger, som är så gamla och dåliga att de rätteligen borde ha rivits.

Samtidigt med ökningen av platsantalet och utökningen av familjevården har, såsom närmare redovisats i årets statsverksproposition, en betydande förstärkning av sjukhusens personella och materiella resurser i övrigt genomförts. Denna utveckling har skapat förutsättningar för en kraftig stegring av patientomsättningen vid sjukhusen. Omsättningen, d. v. s. antalet intagna patienter med nytt patientnummer i procent av medelbeläggningen, uppgick sålunda åren 1949, 1953, 1956 och 1958 vid primärsjukhusen till resp. omkring 41, 52, 62 och närmare 74 procent. Detta har varit en bidragande orsak till att antalet exspektanter, som år 1956 uppgick till ca 1 470, kunnat minskats till omkring 970 år 1958.

Även om upprustningen av mentalsjukvården genom de åtgärder av olika slag som redovisats här och i årets statsverksproposition kommit en god bit på väg återstår ännu mycket att göra. Enligt mentalsjukvårdsdelegationens beräkningar kan antalet personer i behov av den kvalificerade vård, för vilka de statliga sjukhusen är avsedda, beräknas till omkring 4 promille av befolkningen, motsvarande drygt 24 000 vårdplatser. Utan att ta ställning till denna beräkning konstaterar departementschefen, att med angivna ut-

gångspunkter ytterligare omkring 3 500 vårdplatser skulle erfordras. En del av detta platsbehov kan visserligen täckas genom färdigställandet av de tre sjukhusen i Falköping, Örebro och Bollnäs med tillhoppa omkring 2 160 platser. Då emellertid samtidigt med färdigställandet av dessa sjukhus befintliga äldre vårdplatser torde komma att nedläggas, kvarstår alltså ett betydande vårdplatsbehov. Då vidare åtskilliga av de äldre sjukhusen i fråga om byggnader och inventarier alltså har en standard som helt enkelt icke ens på ganska kort sikt kan accepteras, anser departementschefen nödvändigt att betydande insatser för en fortsatt upprustning i skilda hänseenden göres under de närmaste åren. I detta sammanhang erinras om att statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande (numera mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation) i sitt år 1954 avgivna betänkande, som låg till grund för 1956 års reviderade generalplan, räknat med att upprustningen skulle vara slutförd år 1967. Detta skulle med ett fr. o. m. budgetåret 1955/56 återstående medelsbehov av 490 milj. kronor — bortsett från beslutade ändringar i och tillägg till generalplanen samt uppkomna byggnadskostnadsstegringar — ha inneburit en medelsanvisning av i genomsnitt 41 miljoner kronor per år. Då medelsanvisningen under budgetåren 1955/56—1959/60 uppgått till i genomsnitt 36 milj. kronor per år har sålunda, även bortsett från nyss nämnda faktorer, redan uppkommit en betydande eftersläpning i planens genomförande.

Delegationens förslag till byggnadsarbeten för nästa budgetår förutsätter en medelsanvisning av 52 150 000 kronor mot för innevarande budgetår anvisade 51 090 000 kronor. Av sistnämnda belopp avsåg dock 12 045 000 kronor beredskapsarbeten. Av delegationens äskanden hänför sig omkring 32 000 000 kronor till nya sjukhus, d. v. s. dels ett fullföljande av de tre sjukhusen för egentlig mentalsjukvård i Falköping, Örebro och Bollnäs samt av psykopatsjukhuset i Katrineholm och sjukhuset för psykiskt efterblivna i Sala, dels ock påbörjande av byggnadsarbetena vid det i princip beslutade sjukhuset i Upplands Väsby i Stockholms län. Återstående omkring 20 000 000 kronor av det äskade beloppet hänför sig alltså till upprustningsarbeten vid de befintliga sjukhusen samt utredningsmedel.

Vad först angår de nya mentalsjukhusen har delegationen beträffande de tre sjukhusen i Falköping (Falbygdens sjukhus), Örebro (Mellringe sjukhus) och Bollnäs äskat resp. 9 000 000, 7 500 000 och 6 000 000 kronor.

Falbygdens sjukhus torde såvitt nu kan bedömas kunna börja beläggas vid årsskiftet 1960—61 och beräknas vara helt färdigställt till hösten 1961. Det är ytterst angeläget, att dessa byggnadsarbeten icke på något sätt försenas. Med hänsyn till att sjukhuset som nämnts icke beräknas vara färdigt förrän under hösten 1961, anser departementschefen sig dock kunna föreslå en minskning av medelsanvisningen med 1 000 000 till 8 000 000 kronor.

Beträffande *Mellringe sjukhus* erinras om att Kungl. Maj:t i enlighet med beslut vid 1959 års riksdag den 5 juni 1959 uppdragit åt delegationen att undersöka möjligheterna att reducera det av 1957 års riksdag för sjukhuset godkända platsantalet om 780 vårdplatser. Vid förhandlingar i frågan med Örebro läns landsting har landstinget icke principiellt velat tillstyrka en nedskärning men med hänsyn till att vårdgrenens slutliga organisation i länet nu icke kunde helt överblickas dock icke velat motsätta sig en reducereing till 720 platser. Landstinget har därvid förutsatt att staten skall svara för kostnaderna för en eventuellt erforderlig framtida utbyggnad. Delegationen och landstinget har ansett en minskning av vårdplatsantalet böra ske genom att en fyrvåningspaviljong uppföres i två våningar med möjlighet till framtida påbyggnad. För egen del förordar departementschefen såväl med hänsyn till av landstinget anförda organisatoriska skäl som till de riktlinjer, som legat till grund för hans ställningstagande till storleksordningen av de nya sjukhusen i Bollnäs och Upplands Väsby, att platsantalet tills vidare begränsas från 780 till 720. Minskningen torde emellertid böra genomföras enligt av delegationen angiven alternativ lösning, d. v. s. genom att låta en tvåvåningspaviljong utgå. Den totala kostnadsminskningen för sjukhuset blir då 1 530 000 i stället för 815 000 kronor samtidigt som höjningen av vårdplatskostnaden för de 720 platserna begränsas från 2 288 till 1 294 kronor. Med hänsyn härtill och då byggnadsarbetena på grund av vissa förseningar i fråga om projekteringsarbetet icke kan drivas i av delegationen beräknad takt, anser departementschefen sig böra förorda en minskning av medelsanvisningen med 2 500 000 till 5 000 000 kronor. Sjukhuset torde därvid kunna beräknas vara färdigställt under våren 1963.

Mot delegationens förslag i fråga om byggnadsarbetena vid *Bollnässjukhuset* har departementschefen intet annat att erinra än att medelsanvisningen torde böra begränsas från 6 000 000 till 5 500 000 kronor. Enligt föreliggande planer beräknas 300 av sjukhusets 660 vårdplatser vara färdigställda hösten 1962 och återstående 360 platser hösten 1964.

I fråga om det nya mentalsjukhuset i *Upplands Väsby* i Stockholms län erinras om att förslag till avtal mellan staten och landstinget om uppförande därstädes av ett nytt mentalsjukhus om 627 platser i anslutning till ett av landstinget beslutat nytt lasarett om 235 platser redovisades för 1959 års riksdag. Departementschefen framhöll därvid bl. a., att den statliga andelen i anläggningskostnaderna syntes förhållandevis hög. Med hänsyn härtill och då vissa andra frågor i samband med avtalet borde ytterligare klarläggas, ansåg departementschefen sig böra förorda, att nya förhandlingar upptogs med landstinget. För det fortsatta planerings- och ritningsarbetet m. m. anvisades emellertid 500 000 kronor.

Det förut upprättade förslaget till utformning av mentalsjukhuset har sedermera varit föremål för en omfattande bearbetning. Resultatet härav

har lett till en minskning av vårdplatskostnaden för denna del av anläggningen från 48 644 till avrundat 47 900 kronor. I enlighet härmed skulle statens andel i de totala anläggningskostnaderna reduceras från 30 500 000 kronor till $(627 \times 47\,900)$ 30 033 300 kronor medan landstingets andel ökat från 16 500 000 till 18 366 700 kronor. Platskostnaden för det senast beslutade statliga mentalsjukhuset i Bollnäs har vid ett platsantal om 720 beräknats till 47 222 och vid ett till 660 platser reducerat sjukhus till 48 485 kronor. Med hänsyn härtill och då byggnadskostnaderna uppgivits vara något högre i Upplands Väsby torde ifrågavarande platskostnad om 47 900 kronor i och för sig kunna godtagas. Delegationen har emellertid i detta sammanhang anmält, att landstinget intet har att erinra mot en eventuell ökning av platsantalet vid mentalsjukhuset från 627 till 687. För egen del anser departementschefen visserligen med hänsyn till angelägenheten av att undvika en alltför stor disproportion mellan mentalsjukhuset och lasarettet tveksamt, om en sådan ökning bör komma till stånd. Å andra sidan skulle mentalsjukhuset alltjämt bli mindre än det till 720 platser reducerade Mellringesjukhuset och av ungefär samma storleksordning som det till 660 platser reducerade Bollnässjukhuset. Med hänsyn härtill och då såsom landstinget framhållit vårdbehovet inom länet är betydande, anser departementschefen sig kunna föreslå, att sjukhuset får en storleksordning om cirka 687 platser. Den totala anläggningskostnaden skulle i så fall öka till 31 133 300 kronor men platskostnaden minska till 45 318 kronor.

I enlighet med av föregående års riksdag antagna principer för samarbetet med landstinget torde detta böra stå som ägare till samt ansvara för uppförande, utrustning och drift av sjukhuset. Statens bidrag till byggnadskostnaderna m. m. torde böra utgå i form av ett ränte- och amorteringsfritt lån. Ersättning för driftkostnaderna torde tills vidare böra utgå med belopp per vård dag, som motsvarar dagkostnaden vid Falbygdens sjukhus med visst av dyrortsskillnaden betingat tillägg. Därest i anslutning till en eventuell huvudmannaskapsreform för alla landsting enhetliga anläggnings- och driftbidrag skulle komma att fastställas, förutsättes dock, att härav föranledda avtalsändringar kan vidtagas. Avtalet torde vidare böra gälla under 60 år eller till den tidigare tidpunkt, då landstinget övertagit huvudmannaskapet. Det förordas, att Kungl. Maj:t bemyndigas att med i huvudsak nu angivna jämkningar godkänna avtalet.

Den norra delen av Stockholms län replierar f. n. på Ulleråkers södra sjukhus. Av länet där disponerade vårdplatser är otillräckliga och delvis i mycket dåligt skick. Med hänsyn härtill och till det betydande intresse som ligger i att på detta sätt för första gången få möjlighet att pröva en organisation, som innebär en direkt samordning av ett mentalsjukhus med ett lasarett, anser departementschefen angeläget, att sjukhuset nu kommer till stånd. Enligt av landstinget och delegationen i samråd med bl. a. länsstyrelsen och luftfartsstyrelsen gjorda undersökningar skulle risk för stör-

ningar från Arlandafältet icke föreligga. Departementschefen förutsätter dock, att byggnadsarbetena icke påbörjas förrän resultatet av vissa inom flygbullerutredningen pågående ytterligare undersökningar i hithörande frågor avslutats.

Mot den föreslagna utformningen av sjukhuset har departementschefen ingen annan erinran än att de s. k. klinikavdelningarna om tillhoppa 34 platser icke lämpligen synes böra placeras i lasarettblocket utan närmare samordnas med mentalsjukhuset i övrigt. Denna fråga bör närmare övervägas. För byggnadsarbetenas påbörjande torde en från 2 000 000 till 1 000 000 kronor minskad medelsanvisning vara tillräcklig.

Även byggnadsprogrammet för det vid 1959 års riksdag beslutade nya *psykopatsjukhuset i Katrineholm* har överarbetats av delegationen. Det har därvid enligt vad delegationen numera uppgivit visat sig möjligt att göra sådana inskränkningar i den ursprungligen avsedda planläggningen att byggnadskostnaden per vårdplats kunnat reduceras med drygt 2 000 kronor eller tillhoppa i runt tal 500 000 kronor. Med hänsyn härtill och då det måste anses synnerligen angeläget att de vanliga mentalsjukhusen avlastas från det svårskötta psykopatkiendelet, förordas, att medel nu anvisas för påbörjande av de egentliga byggnadsarbetena. Medelsansvisningen föreslås emellertid begränsad från 3 500 000 till 3 000 000 kronor. Sjukhuset kan därvid beräknas stå färdigt våren 1964.

Arbetena med uppförande av det nya *sjukhuset för höggradigt psykiskt efterblivna i Sala* har påbörjats under hösten 1959 och beräknas vara slutförda under hösten 1963. I enlighet med delegationens förslag förordar departementschefen att för byggnadsarbetenas fortsättande anvisas 4 000 000 kronor.

Vad härefter angår förslagen till byggnadsåtgärder vid de befintliga mentalsjukhusen har delegationen i enlighet med vad departementschefen uttalade i propositionen nr 86 till 1958 års riksdag nu utarbetat *principplaner för den fortsatta upprustningen av ytterligare tre äldre sjukhus*, nämligen Ulleråkers, S:t Lars' och Frösö sjukhus. Då principplanerna utarbetats med beaktande av de riktlinjer för upprustning av äldre sjukhus som antagits av 1959 års riksdag, har förslagen i huvudsak icke föranlett någon erinran från departementschefens sida. Med anledning av vad delegationen anfört i samband med principplanen för S:t Lars' sjukhus framhåller departementschefen dock att han icke är beredd att nu taga ställning till frågan huruvida vårdplatsbehovet inom Kristianstads och Malmöhus län i ett slutskede skall tillgodoses — förutom vid S:t Lars' och S:ta Maria sjukhus — genom uppförande av ytterligare ett sjukhus i Kristianstads län. Frågan härom har aktualiserats bl. a. av att Blekinge län f. n. disponerar också de 200 vårdplatser vid Gullberna sjukhus, vilka enligt den reviderade generalplanen avsetts för att täcka

en del av vårdbehovet inom Kristianstads län. Även om skäl kan tala för en sådan lösning, anser departementschefen dock, att denna fråga bör prövas först sedan ytterligare erfarenheter av vårdbehovet inom berörda län föreligger.

I anslutning till principplanerna för Ulleråkers och S:t Lars' sjukhus har delegationen redovisat vissa preliminära beräkningar av lokalbehovet för de av 1959 års riksdag beslutade forskningsavdelningarna vid dessa sjukhus. Beräkningarna visar, att det av 1955 års läkarutbildningsutredning föreslagna lokalprogrammet torde behöva ökas med icke mindre än 60 procent. Med anledning härav understrykes angelägenheten av att delegationen vid det fortsatta planeringsarbetet gör de inskränkningar i programmet och i övrigt vidtager de besparingsåtgärder, som utan att eftersätta rimliga standardkrav befinnes genomförbara.

Delegationens förslag till *byggnadsåtgärder i övrigt vid de särskilda sjukhusen* ger departementschefen anledning till följande uttalanden.

Arbetena med renovering och utvidgning av lokaler för medicinskt centrum m. m. vid Psykiatriska sjukhuset har med hänsyn bl. a. till osäkerheten om förläggningen av de rättspsykiatriska undersökningarna ännu icke påbörjats. Departementschefen anser sig därför icke för nästa budgetår böra förorda den av delegationen begärda ytterligare medelsanvisningen om 330 000 kronor för ändamålet.

Av delegationen föreslagna renoveringsarbeten beträffande paviljongerna M 32 och K 33 vid S:ta Gertruds sjukhus torde tills vidare böra begränsas till paviljong K 33. Medelsanvisningen torde i så fall kunna minskas med 220 000 kronor till 755 000 kronor. För att nedbringa den förhållandevis höga platskostnaden bör därvid undersökas möjligheterna att — såsom skett beträffande motsvarande paviljonger vid Sätters sjukhus — öka det efter renoveringen kvarstående platsantalet från 24 till 28 per avdelning. Den föreslagna utformningen och förläggningen av en ny vårdpaviljong om 180 platser vid samma sjukhus synes böra ytterligare övervägas i syfte bl. a. att söka erhålla en närmare anknytning av nya och definitivt upp- rustade enheter till vissa gemensamhetsanläggningar.

Förslaget om uppförande av vårdpaviljonger m. m. om 60 platser för höggradigt psykiskt efterblivna barn vid Vipeholms sjukhus har i huvudsak icke föranlett någon erinran från departementschefens sida. Det bör dock övervägas om icke en viss minskning av lokalutrymmena i byggnaden för administration och medicinskt centrum kan genomföras. Då anläggningen är den första vårdenhet, som planlägges och utformas speciellt för denna klientel, är det angeläget, att byggnadsarbetena snarast påbörjas. Departementschefen tillstyrker därför av delegationen begärd medelsanvisning för ändamålet, 500 000 kronor.

Medelsanvisningen för uppförande av vårdpaviljong MK3 m. m. vid S:t Jörgens sjukhus torde kunna minskas med 550 000 kronor.

Beträffande de två föreslagna nya vårdpaviljongerna om tillhoppa 180 platser vid Sätters sjukhus framhålles, att platskostnaden, 26 944 kronor, synes väl hög. Då emellertid i paviljongerna avses skola inrymmas vissa för sjukhuset gemensamma lokaler, har departementschefen ansett sig kunna godtaga densamma.

Kostnaderna för upprustningen av Psykiatriska sjukhuset och Gådeå sjukhus överstiger i betydande utsträckning de ursprungligen beräknade. Visserligen föreligger svårigheter att exakt beräkna kostnaderna för ombyggnad av äldre hus. Departementschefen understryker dock angelägenheten av att ombyggnadsarbeten i fortsättningen planeras och kostnadsberäknas på sådant sätt att dylika merkostnader undvikas.

I övrigt godtages av delegationen framlagda förslag såväl med avseende på byggnadsföretagens utformning som kostnadsberäkningarna, vilka såvitt avser nya ändamål grundar sig på prisläget den 1 juli 1959. Det förutsättes emellertid, att delegationen ingående prövar alla möjligheter till besparingar, som kan föreligga beträffande planerade byggnadsföretag m. m.

Medelsbehovet för delegationens verksamhet beräknas till 700 000 kronor. I detta sammanhang anmäles, att Kungl. Maj:t genom beslut den 5 juni 1959 bemyndigat departementschefen att dels tillkalla högst sex sakkunniga att såsom en särskild beredning inom inrikesdepartementet biträda vid handläggningen av frågorna om mentalsjukvårdens utbyggande och upprustning jämte därmed sammanhängande spörsmål, dels — med upplösning av de tidigare byggnads- och utrustningskommittéerna — tillkalla en delegation om högst nio ledamöter för att biträda beredningen vid handläggning av byggnads- och utrustningsfrågor, dels ock tillkalla högst sex sakkunniga för att såsom en särskild delegation biträda beredningen vid utredning rörande personalorganisationen vid mentalsjukhusen jämte därmed sammanhängande spörsmål. Enär den alldeles övervägande delen av kostnaderna för beredningens och delegationernas verksamhet kan beräknas hänföra sig till byggnadsfrågor och därmed sammanhängande utredningar, har Kungl. Maj:t förordnat, att kostnaderna, liksom för den tidigare byggnadskommittén, skall bestridas från investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. För samråd med beredningen har tillkallats såväl läkarexpertis som statistisk expertis. Bland dessa har tillsatts en särskild expertgrupp, bl. a. för att undersöka de nya behandlingsmetodernas inverkan på vårdtider och vårdplatsbehov samt därmed sammanhängande frågor om sjukhusens planering m. m.

Vid bifall till vad sålunda förordats skulle anslaget för nästa budgetår behöva upptagas till (52 150 000 — 1 000 000 — 2 500 000 — 500 000 — 1 000 000 — 500 000 — 330 000 — 220 000 — 550 000) 45 550 000 kronor. Härav belöper i runda tal 26 500 000 kronor på nya sjukhus, 7 640 000 kronor på nya arbeten vid befintliga sjukhus och 11 410 000 kronor på fortsättningsarbeten m. m. vid sistnämnda sjukhus.

I förevarande sammanhang anmäles slutligen, att byggnadsstyrelsen i skrivelse den 6 oktober 1959 hemställt om anvisande av medel, 9 000 000 kronor, för att täcka hittills förskotterade och under budgetåret 1960/61 erforderliga medel för att täcka till följd av kostnadsstegringar uppkomna merkostnader för vissa byggnadsföretag vid mentalsjukhusen. De sammanlagda utgifterna för dessa merkostnader beräknas t. o. m. budgetåret 1960/61 uppgå till 18 200 000 kronor, varav hittills anvisats 8 650 000 kronor. En brist på 9 550 000 kronor skulle alltså komma att föreligga. Med hänsyn till de betydande reservationer som förelegat på ifrågavarande anslag, har emellertid Kungl. Maj:t erhållit riksdagens be- myndigande att av anslaget disponera sammanlagt högst 8 730 000 kronor för att bestrida uppkommande merkostnader (jfr bl. a. prop. nr 86/1958 och 87/1959). Då såvitt nu kan bedömas en viss reservation torde kunna beräknas kvarstå å anslaget även under budgetåret 1960/61, anser sig departementschefen icke heller nu böra tillstyrka någon särskild medelsanvisning för ändamålet. Enligt vad inhämtats från byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen kan ett belopp av omkring 3 550 000 kronor, i huvudsak utgörande besparingar på färdigställda byggnadsföretag och sålunda ingående i reservationen, omdisponeras. Departementschefen förordar, att dessa medel anlitas för att täcka en del av förenämnda brist om 9 550 000 kronor.

Utrustning av nya mentalsjukhus m. m.

Sedan utrustningen av Gullberna sjukhus avslutats under år 1959 har utrustningskommittén för statens mentalsjukhus slutfört sitt uppdrag. I anslutning här till har departementschefen, såsom anfördes vid behandlingen av utrustningsfrågorna i propositionen nr 87/1959, tagit upp frågan om en samordning av de särskilda byggnads- och utrustningskommittéernas arbete till närmare övervägande. Såsom framgått av redogörelsen under byggnadsanslaget har i detta syfte byggnads- och utrustningsfrågor beträffande såväl nya mentalsjukhus som nya avdelningar m. m. vid befintliga sjukhus numera sammanförts till mentalsjukvårdsberedningen samt dess byggnads- och utrustningsdelegation.

För utrustning av ombyggda och renoverade lokaler samt för slutförande av utrustning av sådana nybyggnader, för vilka medel för utrustning tidigare preliminärt äskats av medicinalstyrelsen, ävensom för anskaffande av modern medicinsk utrustning till sjukhusen har *medicinalstyrelsen* anmält ett medelsbehov av 1 503 300 kronor. Beträffande samtliga här aktuella sjukhus föreligger av vederbörande sjukhusdirektioner upprättade utrustningsförslag. Vissa av de av styrelsen angivna utrustningskostnaderna har dock endast kunnat beräknas preliminärt i avbidan på centrala sjukvårdsberedningens granskning av utrustningsförslagen. De slutliga kostnaderna torde

emellertid i dessa fall otvivelaktigt komma att överstiga de av styrelsen preliminärt angivna beloppen.

I nämnda äskanden har medicinalstyrelsen bl. a. föreslagit, att 15 000 kronor anvisats för komplettering av möbelbeståndet i samband med renovering och utvidgning av medicinskt centrum m. m. vid Psykiatriska sjukhuset. Såsom anförts vid behandlingen av byggnadsanslaget kan emellertid ifrågavarande byggnadsarbeten icke färdigställas under nästkommande budgetår. Med hänsyn härtill anses medelsanvisningen för ändamålet tills vidare böra anstå.

För innevarande budgetår har preliminärt anvisats 120 000 kronor för förbättring av möbleringen i samband med renovering av 21 dagrum vid S:ta Maria sjukhus. Centrala sjukvårdsberedningen har efter granskning av direktionens utrustningsförslag tillstyrkt ett belopp av 107 200 kronor, medan medicinalstyrelsen för sin del föreslagit, att 121 000 kronor anvisas för ifrågavarande utrustning. Differensen mellan sjukvårdsberedningens och medicinalstyrelsens beräkningar av medelsbehovet hänför sig till valet av sittsoffor. Enligt vad inhämtats från centrala sjukvårdsberedningen torde dock de av medicinalstyrelsen förordade sofforna numera kunna anskaffas till lägre kostnad än vad tidigare beräknats. Med hänsyn härtill beräknas medelsbehovet för utrustning av de renoverade dagrummen vid S:ta Maria sjukhus till 112 400 kronor.

För innevarande budgetår har ett belopp av 29 500 kronor anvisats för utrustning i samband med anordnande av 21 personalrum i den utrymda delen av gamla mansavdelningen vid Birgittas sjukhus. Efter samråd med medicinalstyrelsen har dock mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation föreslagit, att iordningställandet av sagda bostadsrum icke kommer till utförande (sid. 25). Det föreslås därför, att nämnda belopp i stället disponeras för utrustning av i gamla mansavdelningen anordnade evakueringsplatser för patienter från andra sjukhus.

Centrala sjukvårdsberedningen har numera slutfört granskningen av föreliggande utrustningsförslag beträffande B-paviljongerna vid Ulleråkers sjukhus, avdelningarna 13 a, 13 b och paviljong M 47 vid S:t Lars' sjukhus, paviljong M 2 vid S:t Sigfrids sjukhus samt centralköket vid Sundby sjukhus. I anslutning härtill bör — utöver av medicinalstyrelsen preliminärt äskade belopp — ytterligare 127 300 kronor anvisas.

På av medicinalstyrelsen anförda skäl anser departementschefen angeläget, att S:t Sigfrids sjukhus förses med en EEG-apparat och tillstyrker därför styrelsens äskande i denna del. Även i övrigt godtages av medicinalstyrelsen framlagda utrustningsförslag.

För utrustning av nya sjukhus och nyuppförda byggnader vid befintliga sjukhus har *mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation* anmält ett medelsbehov av 5 755 000 kronor. Av detta belopp hänför sig i runt tal 4 000 000 kronor till utrustning av nya sjukhus — Falbygdens

och Mellringe sjukhus samt Bollnässjukhuset — och 1 755 000 kronor till utrustning av nya avdelningar vid befintliga sjukhus.

Utrustningskostnaderna för Falbygdens sjukhus har av delegationen preliminärt beräknats till 3 475 000 kronor, inklusive för innevarande budgetår anvisade 25 000 kronor. Då kostnaderna för utrustningen av Gullberna sjukhus legat till grund för beräkningarna, godtages i huvudsak delegationens kostnadsförslag. Med hänsyn till de beräknade tidpunkterna för de olika byggnadernas färdigställande samt i avvaktan på slutlig granskning av utrustningsförslaget förordas dock, att medelsanvisningen för nästa budgetår begränsas till 3 100 000 kronor. Kungl. Maj:t bör därvid bemyndigas att inom en kostnadsram av 350 000 kronor medgiva utläggande av beställningar å den ytterligare utrustning, som kan finnas erforderlig.

Delegationens äskanden av medel för viss utrustning till Mellringe sjukhus och Bollnässjukhuset (205 000 resp. 215 000 kronor) har icke föranlett någon erinran från departementschefens sida.

I skrivelse den 26 februari 1960 har delegationen sedermera anmält, att — därest genom partiupphandling ytterligare viss utrustningsmateriel för Mellringe sjukhus och sjukhuset i Bollnäs anskaffas samtidigt med motsvarande materiel för Falbygdens sjukhus — totalkostnaden för dessa inköpsobjekt torde kunna reduceras genom utnyttjande av s. k. mängdrabatter. Departementschefen föreslår därför, att Kungl. Maj:t bemyndigas att medgiva utläggande av beställningar å ytterligare utrustning till Mellringe sjukhus och sjukhuset i Bollnäs intill ett sammanlagt belopp av högst (975 000 + 825 000) 1 800 000 kronor.

I övrigt godtages av delegationen framlagda utrustningsförslag.

I enlighet med vad nu anförts skulle alltså medelsbehovet för nästa budgetår uppgå till 7 012 000 kronor. Varken medicinalstyrelsen eller byggnads- och utrustningsdelegationen har dock vid beräkningarna av angivna belopp beaktat vissa senare inträffade kostnadsökningar. För att möta härav föranledda eventuella prishöjningar beräknas ett ytterligare medelsbehov av omkring 294 000 kronor. I enlighet härmed skulle alltså anslaget för nästa budgetår behöva uppföras med (7 012 000 + 294 000) 7 306 000 kronor, en ökning med 4 316 000 kronor.

Utbildning av mentalsjukvårdspersonal

Efter den utökning av elevantalet i grundutbildningskurserna för mentalsjukvårdselever, som beslutades vid 1958 års riksdag, uppgår den årliga utbildningskapaciteten till omkring 490 elever. Då emellertid avgången under elevtiden visat sig vara relativt stor, kan man räkna med att endast omkring 440 elever per år avslutar sin utbildning.

Såsom mentalsjukvårdsberedningens personaldelegation framhållit kan sistnämnda antal av flera skäl beräknas vara otillräckligt för att täcka

behovet av grundutbildad personal under de närmaste åren. Såvitt nu kan bedömas torde under åren 1961—1965 komma att färdigställas sex nya mentalsjukhus med tillhoppa omkring 3 600 vårdplatser och ett beräknat behov av omkring 1 380 befattningshavare med lägst genomgången grundutbildning. För att täcka personalbehovet för nytillkommande platser vid befintliga sjukhus och för en viss ytterligare utökning av personaltätheten skulle enligt delegationen under samma tid erfordras ca $(375 + 375)$ 750 befattningshavare. Då vidare den normala avgången f. n. kan beräknas motsvara ett årligt personalbehov om 214, skulle under femårsperioden erfordras tillhoppa 3 200 grundutbildade befattningshavare. Med utgångspunkt från nuvarande utbildningskapacitet skulle sålunda erfordras en ökning av elevantalet med $(3\ 200 - 5 \times 440)$ 1 000. Med hänsyn till viss osäkerhet i prognosberäkningarna har emellertid delegationen föreslagit att ökningen av utbildningskapaciteten skall begränsas till sammanlagt 689 elever under nämnda femårsperiod.

För egen del understryker departementschefen starkt vikten av att man vid utbyggnaden av sjukvården — och särskilt vid en så kraftig upprustning av ett vårdområde som den som nu pågår inom mentalsjukvården — i god tid vidtager åtgärder för en anpassning av utbildningskapaciteten för sjukvårdspersonal efter de ökade behov som kommer att uppstå. Med hänsyn till de nya mentalsjukhus, som nu är under uppförande, och till de nya vårdplatser, som beräknas tillkomma vid befintliga sjukhus, ävensom till den pågående upprustningen i övrigt inom mentalsjukvården är det enligt departementschefens mening i hög grad angeläget att snarast vidtaga en därav påkallad utökning av utbildningskapaciteten för personal med grundutbildning.

När det gäller frågan, hur stor ökning av utbildningskapaciteten som erfordras, är det uppenbarligen förenat med svårigheter att göra en exakt beräkning av personalbehovet under de närmaste åren. Visserligen torde under åren 1961—65 sex nya mentalsjukhus komma att tagas i bruk samtidigt som ett stort antal nya vårdavdelningar kommer att tillföras de befintliga sjukhusen. Å andra sidan måste man, såsom delegationen också framhållit, samtidigt räkna med en väsentlig minskning av medelbeläggningen vid de befintliga sjukhusen. Redan den av delegationen från 1 000 till 689 reducerade ökningen av elevutbildningen kan beräknas motsvara närmare 1 000 vårdplatser. Då vidare utbildning icke, såsom delegationen föreslagit, kan börja under våren 1960 och vid beräkningen av nämnda antal om 689 icke synes ha beaktats den till 10 procent beräknade avgången, reduceras nettoökningen från den ursprungliga behovsberäkningen 1 000 till omkring $(689 - 53 - 64)$ 570 eller med 430 elever. Sistnämnda antal motsvarar drygt 1 300 vårdplatser eller mer än en tredjedel av de 3 600 platser, som beräknas tillkomma vid de nya sjukhusen. Medicinalstyrelsen har för sin del med utgångspunkt från den reviderade generalplanens och men-

talsjukvårdsdelegationens beräkningar (23 000 resp. 24 000 vårdplatser vid egentliga mentalsjukhus) jämfört med beläggnings- och exspektantfrekvensen vid samtliga statens mentalsjukhus utgått från att vårdbehovet under den närmaste tioårsperioden icke kommer att överstiga 25 000 platser. Hänsyn måste emellertid i detta sammanhang också tagas bl. a. till det betydande vårdbehov, som föreligger för sådana psykiskt efterblivna, som skall vårdas på statliga sjukhus. Övriga remissinstanser har också tillstyrkt eller i huvudsak lämnat utan erinran delegationens beräkningar och departementschefen framhåller, att såväl arbetsmarknadsstyrelsen som landstingsförbundet och sjukhuspersonalens förbund ansett beräkningarna vara i underkant.

Även om nettoökningen av antalet vårdplatser på längre sikt skulle bli relativt obetydlig föreligger emellertid under de närmaste åren en så markant ökning av personalbehovet att det knappast torde vara möjligt att täcka detta enbart genom frigörande av personal vid de befintliga sjukhusen. Antalet egentliga vakanser vid sjukhusen uppgår vidare till icke mindre än omkring 1 100, d. v. s. ett antal som icke ens med en i stort sett oförändrad beläggning och den av delegationen föreslagna utökningen av kapaciteten kan beräknas vara täckt förrän år 1965. Det måste ur vårdsynpunkt anses synnerligen angeläget att dessa vakanta tjänster inom rimlig tid kan besättas med utbildade befattningshavare. Det stora antalet sökande till grundutbildningen — våren 1959 sökte 1 202 av vilka endast 265 antogs — tyder på att rekryteringsmöjligheterna f. n. är goda.

Med hänsyn till det anförda och då såsom arbetsmarknadsstyrelsen framhållit det måste anses särskilt angeläget att en större del än hittills av de nu snabbt växande ungdomskullarna beredes kvalificerat arbete inom sjukvården, anser departementschefen sig i stort sett kunna tillstyrka delegationens förslag. Då utbildningen icke kan taga sin början förrän den 1 oktober 1960 skulle detta under en femårsperiod som förut nämnts innebära ett nettotillskott med omkring 570 befattningshavare. Departementschefens ställningstagande innebär emellertid ingalunda, att utbildningskapaciteten därmed skulle vara fixerad för de närmaste fem åren. Tvärtom framhålles, att en förnyad översyn av personalbehov och utbildningskapacitet bör göras i mycket god tid före periodens utgång och i varje fall så snart säkrare utgångspunkter för en bedömning av personalbehovet kan beräknas föreligga.

Kostnaderna för den utökade grundutbildningen kan såvitt avser nu förevarande anslag beräknas till omkring 57 000 kronor för nästa budgetår. Härtill kommer de till 345 000 resp. 30 000 kronor beräknade kostnaderna för vikarielöner samt för resor och traktamenten, vilka liksom för utbildningen i övrigt torde bära bestridas från mentalsjukhusens avlönings- och omkostnadsanslag. Kostnaderna för erforderliga ombyggnadsarbeten samt anskaffande av viss utrustning m. m. har beräknats till 314 000 resp. 73 000

kronor och torde böra bestridas av tillgängliga underhållsmedel resp. från omkostnadsanslaget. Då ökningen av utbildningskapaciteten åtminstone tills vidare i avbidan på förenämnda översyn får betraktas som ett provisorium, utgår departementschefen emellertid ifrån att ombyggnadsarbetena i görligaste mån begränsas.

Såsom både medicinalstyrelsen och personaldelegationen framhållit är personalsituationen vid Vilhelmsro sjukhus så otillfredsställande att åtgärder nu måste vidtagas för att förbättra densamma. Icke mindre än hälften av samtliga skötartjänster är vakanta och uppehålls av vikarier utan egentlig utbildning. Departementschefen tillstyrker därför, att den av delegationen såsom ett provisorium föreslagna utbildningen anordnas för vid sjukhuset anställda vikarier. Förslaget innebär att utbildningen i stort sett anpassas efter den vanliga grundutbildningen men reduceras från 20 1/2 till 17 1/2 månader och ges en speciell inriktning på epileptikervård. Genomgång av utbildningen skulle gälla som behörighet till skötartjänst förutom vid sjukhuset också vid de statliga mentalsjukhusen. Såsom medicinalstyrelsen föreslagit bör efter prövning i varje särskilt fall en viss avkortning kunna medgivas i fråga om den för tillträde till kursen föreslagna minimi-tiden om 12 månaders tjänstgöring.

Kostnaderna för utbildningen vid Vilhelmsro sjukhus kan såvitt avser utbildningsanslaget beräknas till omkring 18 000 kronor. Härtill kommer kostnaderna för vikarielöner samt för resor och traktamenten m. m., i runda tal 50 000 resp. 5 000 kronor, vilka torde få bestridas från sjukhusets avlönings- och omkostnadsanslag.

Såsom förut anförts får kursen vid Vilhelmsro endast betraktas såsom en provisorisk lösning av utbildningsfrågan. Det förutsättes därför, att frågan om hur utbildningen på längre sikt bör ordnas upptages till behandling inom personaldelegationen.

Vad slutligen angår av medicinalstyrelsen framlagda anslagsäskanden tillstyrker departementschefen förslagen om anställande av biträdande instruktions-sköterskor, om en kurs för personalföreståndare och om vissa arvodesregleringar. Då äskandena i övrigt icke föranlett någon erinran från departementschefens sida beräknas kostnadsökningen till i runt tal 20 000 kronor.

Vid bifall till vad sålunda förordats kan utbildningsanslaget i dess helhet beräknas till 875 000 kronor.

Motioner

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Nordström* och herr *Jacobsson* (I: 393) och den andra inom andra kammaren av herr *von Friesen* och fröken *Höjer* (II: 333), i vilka föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer

a) att en förnyad generalplan för den slutna mentalsjukvården uppgöres;

b) att mentalsjukvårdsberedningen får i uppdrag att inom lämpliga områden uppgöra förslag till en försöksverksamhet för den öppna och halvöppna mentalsjukvården i huvudsak efter de riktlinjer som framlagts av mentalsjukvårdsdelegationen;

c) att frågan om en utbyggnad av familjevården blir föremål för prövning i enlighet med vad i motionerna i motiveringen till yrkandena anförts; samt

d) att Kungl. Maj:t för riksdagen snarast framlägger det anslagsyrkande som kan motiveras av ett genomförande av dessa förslag.

Beträffande de skäl, motionärerna anført till stöd för sina förslag, hänvisas till motionen II: 333.

Utskottet

I anslutning till vad departementschefen inledningsvis anført angående läget inom mentalsjukvården får utskottet erinra om att utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 11, vid behandlingen av anslaget till Statens mentalsjukhus: Avlöningar, bl. a. erinrat om den betydande upprustning av byggnadsbeståndet som skett sedan 1950 års generalplan antogs. Sålunda framhölls därvid att för ändamålet under de senaste tio budgetåren anvisats omkring 285 miljoner kronor, därav för den första femårsperioden cirka 103 miljoner kronor och för den andra omkring 182 miljoner kronor. Jämsides härmed har en betydande medelsanvisning skett för utrustning av nya och befintliga sjukhus och antalet befattningshavare under de senaste tio budgetåren ökat med omkring 2 450, varav under de första fem åren med 550 och därefter med 1 900. Nu nämnda förhållanden har jämte särskilt de allra senaste årens framsteg inom den psykiatriska vetenskapen medfört en avsevärd förbättring av patientvården och bidragit till den glädjande minskning av överbeläggningen vid mentalsjukhusen som i förevarande sammanhang redovisas. Såsom departementschefen anført återstår dock ännu mycket att göra. Vad särskilt gäller *byggnadsbeståndet vid mentalsjukhusen* erinras i propositionen om att det inte varit möjligt att hålla den takt i upprustningen som statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande beräknade vid framläggandet av sitt förslag år 1954 till ny generalplan. Denna skulle — bortsett från beslutade ändringar i och tillägg till generalplanen samt uppkomna byggnadskostnadsstegringar — ha inneburit en medelsanvisning fr. o. m. budgetåret 1955/56 av i genomsnitt 41 miljoner kronor per år, medan i verkligheten anvisats i genomsnitt 36 miljoner kronor per år.

Beträffande de särskilda i propositionen och motionerna berörda frågorna får utskottet anföra följande.

Vad först gäller de nya mentalsjukhusen har departements-

chefen för *Falbygdens sjukhus* och *Bollnässjukhuset* beräknat 8 000 000 respektive 5 500 000 kronor. Med hänsyn till angelägenheten av att färdigställandet av sjukhusen inte fördröjes tillstyrker utskottet dessa förslag.

I enlighet med beslut av 1959 års riksdag har möjligheterna att reducera det för *Mellringe sjukhus* år 1957 godkända platsantalet om 780 numera närmare undersökts. Det nu förordade platsantalet, 720, ansluter sig till de riktlinjer som legat till grund för ställningstagandet till storleken av de nya sjukhusen i Bollnäs och Upplands Väsby. Med hänsyn härtill och till av landstinget anförda organisatoriska skäl synes detta antal kunna godtagas. Mot den för ändamålet föreslagna medelsanvisningen har utskottet inte heller funnit anledning till erinran.

Då vårdplatsbehovet i Stockholms län är mycket stort, framhöll utskottet föregående år i motsvarande sammanhang angelägenheten av att 1957 års riksdagsbeslut om organisationen av mentalsjukvården i mälardalen fullföljdes genom ett ställningstagande till kommitténs då framlagda förslag om nytt *mentalsjukhus i Upplands Väsby*. I enlighet med departementschefens uppfattning ansåg emellertid utskottet, att ett statligt engagemang av den då föreslagna storleken inte borde godtagas och att vissa spörsmål borde bli föremål för ytterligare överväganden, innan frågan ånyo underställdes riksdagen. Det förut upprättade förslaget till utformning av mentalsjukhuset har nu varit föremål för en omfattande bearbetning, varav resultatet blivit en minskning av vårdplatskostnaden från 48 644 till i runt tal 47 900 kronor, vilket vid en jämförelse med exempelvis Bollnässjukhusets platskostnad synes godtagbart. Med beaktande av det stora vårdbehovet inom Stockholms län och då platskostnaden härigenom ytterligare reduceras till 45 318 kronor tillstyrker utskottet, att platsantalet ökas från 627 till cirka 687. Utskottet har inte heller någon erinran mot att staten såsom bidrag till landstinget, som i enlighet med beslut av föregående års riksdag bör stå som ägare till sjukhuset, till bestridande av byggnadskostnaderna utbetalar ett ränte- och amorteringsfritt lån. Även principerna för ersättning för driftkostnaderna kan av utskottet godtagas. Med hänsyn till pågående överväganden om ett överförande av mentalsjukvården till landstingen förutsätter dock utskottet i likhet med departementschefen att, därest i anslutning härtill för alla landsting enhetliga bidrag skulle komma att fastställas, härav föranledda avtalsändringar kan vidtagas.

Riksdagen har år 1959 beslutat om uppförandet av ett *psykopatsjukhus i Katrineholm*. Vid behandlingen av detta ärende förklarade sig utskottet — med hänsyn till den speciella vården av psykopatklientelet — medvetet om att behov av stora lokalutrymmen förelåg. Mot bakgrunden av den betydande platskostnaden förutsatte emellertid utskottet, att kommittén noga övervägde de inskränkningar i byggnadsprogrammet, som kunde befinnas genomförbara. Genom den redovisade överarbetningen i detta program har platskostnaden kunnat reduceras med drygt 2 000 kronor. Den nu be-

räknade kostnaden synes utskottet godtagbar. Med hänsyn härtill och till angelägenheten av att de vanliga mentalsjukhusen avlastas de svårskötta psykopaterna tillstyrker utskottet, att medel anvisas för ett påbörjande av byggnadsarbetena.

Mot den av departementschefen förordade medelsanvisningen för det nya *sjukhuset för högradigt psykiskt efterblivna i Sala* har utskottet inte funnit anledning till erinran.

Vad härefter angår byggnadsåtgärder vid de befintliga mentalsjukhusen kan de nu utarbetade principplanerna för den fortsatta upprustningen av ytterligare tre äldre sjukhus, vilka ansluter sig till av 1959 års riksdag beslutade riktlinjer, av utskottet godtagas. I anslutning till principplanerna för Ulleråkers och S:t Lars' sjukhus vill utskottet på av departementschefen anförda skäl understryka angelägenheten av att delegationen vid det fortsatta planeringsarbetet gör de inskränkningar i programmet och i övrigt vidtager de besparingsåtgärder, som utan att eftersätta rimliga standardkrav befinnes genomförbara.

I propositionen framlagda förslag till byggnadsåtgärder i övrigt vid de särskilda sjukhusen har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Såsom erinrats om i propositionen har tillsatts en särskild beredning med uppgift att biträda vid handläggningen av frågorna om mentalsjukvårdens utbyggande och upprustning. Med hänsyn till beredningens huvudsakliga verksamhet finner utskottet hinder inte böra möta mot att härav föranledda kostnader bestrides från byggnadsanslaget. I anslutning härtill vill utskottet erinra om att inom beredningen en särskild expertgrupp numera tillsatts bl. a. för att undersöka de nya behandlingsmetodernas inverkan på vårdtider och vårdplatsbehov samt därmed sammanhängande frågor om sjukhusens planering m. m. Utskottet, som förutsätter att beredningen vid den närmare planeringen länsvis av mentalsjukvården beaktar erforderliga justeringar i gällande generalplan för utbyggnaden, anser sig med hänsyn härtill inte böra biträda förslaget i motionerna I: 393 och II: 333, att en förnyad generalplan för den slutna mentalsjukvården nu uppgöres. Då även övriga av motionärerna föreslagna åtgärder sammanhänger med frågan om den närmare planeringen av mentalsjukvården, förutsätter utskottet, att också dessa kommer under övervägande inom beredningen eller i annat sammanhang. Utskottet finner därför motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Totalt beräknas i propositionen under anslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. ett belopp av 45 550 000 kronor. Då för innevarande budgetår anvisats 51 090 000 kronor, varav 12 045 000 kronor avser beredskapsarbeten, innebär Kungl. Maj:ts nu tillstyrkta förslag — om man bortser från medlen till nyssnämnda arbeten — en med drygt 6 500 000 kronor ökad medelsanvisning.

Under reservationsanslaget till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. äskas 7 306 000 kronor, varav cirka 3 800 000 kronor hänför sig till utrustning av Falbygdens sjukhus och påbörjande av utrustningen beträffande sjukhusen i Örebro och Bollnäs. Mot detta förslag, som innebär en mycket betydande höjning av det för innevarande budgetår anvisade anslaget, har utskottet inte funnit anledning till erinran. Med hänsyn till möjligheterna att erhålla s. k. mängdrabatt synes inte heller något vara att erinra mot att begärt beställningsbemyndigande lämnas Kungl. Maj:t.

De beräkningar som i propositionen framlagts angående behovet av utbildning av mentalsjukvårdspersonal är uppenbarligen osäkra men synes kunna accepteras. Med hänsyn härtill och då utskottet i likhet med departementschefen anser angeläget att åtgärder i god tid vidtages för en anpassning av utbildningskapaciteten för sjukvårdspersonal efter de ökade behov som kommer att uppstå tillstyrker utskottet den av departementschefen förordade utökningen av den nuvarande grundutbildningskapaciteten från 490 till omkring 640 elever per år. Mot vad departementschefen föreslagit i fråga om sättet för bestridande av kostnaderna för den ökade utbildningen har utskottet inte heller funnit anledning till erinran. Med hänsyn till utbildningens provisoriska karaktär utgår utskottet emellertid ifrån att ombyggnadsarbetena i möjligaste mån begränsas.

Under återopande av det anförda och då Kungl. Maj:ts förslag i övriga delar inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande hemställer utskottet,

I. att riksdagen må besluta att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 4 mars 1960 förordade förslag må dels utföras de nya arbeten, som redovisas i följande sammanställning, dels ock beräknas medel för nämnda arbeten ävensom för övriga i sammanställningen angivna ändamål med de belopp, som framgår av densamma:

Sjukhus och arbete	Beräknad kostnad	Anvisat	Förslag 1960/61	
			Fort-sättnings-arbeten	Nya arbeten
1	2	3	4	5
<i>Psykiatriska sjukhuset:</i>				
a) Renovering och utvidgning av lokaler för medicinskt centrum m. m.	630 000	300 000		
b) Merkostnad för renovering av vissa vårdavdelningar.....	400 000		300 000	
Uppförande av mentalsjukhus i Upplands Väsby.....	31 133 000	500 000	¹ 1 000 000	

¹ Medel beräknas under fonden för låneunderstöd.

1	2	3	4	5
<i>Ulleråkers sjukhus:</i>				
a) Projektering av nytt medicinskt centrum, jämte forskningsavdelning och vissa vårdavdelningar.....				150 000
b) Uppförande av byggnader för centralkök samt rörelseterapi.....	3 000 000	1 300 000		
<i>Sundby sjukhus:</i>				
a) Ombyggnad av administration och medicinskt centrum.....	500 000			500 000
b) Rationaliseringsarbeten m. m. inom panncentralen.....	325 000			325 000
<i>Birgittas sjukhus:</i>				
a) Uppförande av vårdpaviljongerna M5, K5 och K6.....	4 800 000	4 300 000	500 000	
b) Uppförande av byggnader för dels arbetsterapi, dels samlingsal med lokaler för servering och försäljning m. m. och dels rörelseterapi.....	2 825 000	1 740 000	1 085 000	
c) Vissa iståndsättningsåtgärder inom gamla mansavdelningen.....	600 000	298 000	301 000	
b) Rationaliseringsarbeten inom panncentralen m. m.....	82 000			82 000
e) Sjukhusområdets slutliga iordningställande.....	160 000			160 000
<i>Ryhovs sjukhus:</i>				
a) Upprustning av vårdpaviljongerna M4 och K3.....	2 900 000	1 450 000 ¹ 320 000	680 000	
b) Rationaliseringsarbeten inom panncentralen m. m.....	465 000			465 000
<i>S:ta Gertruds sjukhus:</i>				
a) Uppförande av vårdpaviljong.....	4 250 000	100 000 ¹ 145 000	855 000	
b) Renovering av sju vårdavdelningar.....	1 375 000	800 000	575 000	
c) Renovering av vårdpaviljong K33.....	975 000			755 000
<i>S:t Olofs sjukhus:</i>				
Permanentning av vägar.....	110 000			110 000
<i>S:t Lars' sjukhus:</i>				
a) Projektering av nytt medicinskt centrum jämte forskningsavdelning och vissa vårdavdelningar.....				150 000
b) Ombyggnad av vårdpaviljong M47.....	2 000 000	900 000	1 100 000	
<i>Vipeholms sjukhus:</i>				
Uppförande av vårdenhet för höggradigt psykiskt efterblivna barn.....	1 900 000			500 000
<i>S:t Jörgens sjukhus:</i>				
a) Uppförande av vårdpaviljongerna M4 och K4.....	3 570 000	3 000 000	570 000	
b) Uppförande av byggnad för administration och medicinskt centrum m. m.....	3 180 000	2 600 000	580 000	
c) Uppförande av vårdpaviljong MK3 m. m....	3 970 000	1 500 000	1 450 000	

¹ För annat ändamål anvisat belopp, som omdisponeras.

1	2	3	4	5
d) Uppförande av byggnad för samlingssal m. m.....	865 000			865 000
<i>Restads sjukhus:</i>				
a) Uppförande av vårdpaviljongerna M15 och K16.....	6 000 000	5 000 000	1 000 000	
b) Rationaliseringsarbeten inom panncentralen.....	275 000			275 000
<i>Källshagens sjukhus:</i>				
a) Renovering av vissa vårdpaviljonger, etapp II.....	700 000	200 000		500 000
b) Rationaliseringsarbeten inom panncentralen m. m.....	255 000	175 000		180 000
<i>Falbygdens sjukhus</i>	31 000 000	20 625 000	8 000 000	
<i>Mellringe sjukhus:</i>				
a) Byggnadsarbetenas fortsättande.....	30 470 000	12 775 000	5 000 000	
b) Anslutning av sjukhuset till Örebro stads värmeverk.....	900 000	450 000	450 000	
<i>Sätters sjukhus:</i>				
a) Uppförande av vårdpaviljonger.....	4 850 000	100 000	1 000 000	
b) Upprustning av panncentralen.....	655 000			655 000
c) Utbyggnad och förbättring av värmeledningssystemet m. m.....	710 000	1345 000		365 000
d) Utökning av kök och anordnande av tvättbytesförråd.....	335 000			335 000
<i>Uppförande av mentalsjukhus i Bollnäs</i>	32 000 000	5 900 000	5 500 000	
<i>Gådeå sjukhus:</i>				
Upprustning av vårdavdelningarna K3 och K4 jämte vissa utvändiga förbättringsarbeten.....	820 000			820 000
<i>Sidsjöns sjukhus:</i>				
Upprustning av panncentralen.....	170 000	160 000		110 000
<i>Frösö sjukhus:</i>				
a) Principplan för upprustning.....	100 000			100 000
b) Upprustning av panncentralen.....	150 000			150 000
<i>Umedalens sjukhus:</i>				
Vissa rationaliseringsarbeten inom panncentralen m. m.....	860 000	600 000	260 000	
<i>Uppförande i Katrineholm av sjukhus för vård av psykopater</i>	14 400 000	1 226 000	3 000 000	
<i>Uppförande i Sala av sjukhus för vård av högradigt psykiskt efterblivna</i>	24 200 000	1 600 000	4 000 000	
<i>Elektriska arbeten vid vissa statens mentalsjukhus</i>	92 000			92 000
<i>Utredningsmedel</i>	700 000		700 000	
Summa			37 906 000	7 644 000
			45 550 000	

¹ För annat ändamål anvisat belopp, som omdisponeras.

II. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att

a) godkänna avtal med Stockholms läns landsting angående uppförande i Upplands Väsby av en gemensam sjukhusanläggning för ett mentalsjukhus och ett lasarett ävensom angående grunderna för fördelningen mellan Kronan och landstinget av kostnaderna för anläggningens uppförande, utrustning och drift m. m.;

b) intill ett belopp av omkring 2 150 000 kronor medgiva utläggande av beställningar å viss utrustning till Falbygdens och Mellringe sjukhus samt Bollnässjukhuset;

III. att riksdagen må till *Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.* för budgetåret 1960/61 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 44 550 000 kronor;

IV. att riksdagen må till *Lån till Stockholms läns landsting för uppförande m. m. av ett mentalsjukhus i Upplands Väsby* för budgetåret 1960/61 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor;

V. att riksdagen må till *Utrustning av nya mentalsjukhus m. m.* för budgetåret 1960/61 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 306 000 kronor;

VI. att riksdagen må

a) godkänna följande avlöningsstat för utbildning av mentalsjukvårdspersonal, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61:

Avlöningsstat

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	262 000
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	516 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	87 000
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	10 000

Summa kronor 875 000;

b) till *Utbildning av mentalsjukvårdspersonal: Avlöningar* för budgetåret 1960/61 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 875 000 kronor;

VII. att motionerna I: 393 och II: 333 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit
från första kammaren: herrar Gillström, Birger Andersson, Holmqvist, Pålsson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Mårtensson, Erik Svedberg, Nestrup, Herbert Larsson, Edström, Bengtson och Birke; samt
från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Pettersson i Degerfors, Malmborg, Thapper, Jansson i Kalix, Staxäng, Persson i Växjö, Gustafsson i Stockholm, fröken Elmén, herrar Hansson i Skegrie, Nihlfors, Mellqvist, Bohman och Gustafsson i Kårby.